

PAPER DETAILS

TITLE: Çocuk Edebiyatı Ürünleri ile Kavram Öğretimi: Bir Karma Yöntem Çalışması

AUTHORS: Seval ÇİGDEMİR

PAGES: 549-566

ORIGINAL PDF URL: <https://www.anadiliegitimi.com/tr/download/article-file/2784417>

Çocuk Edebiyatı Ürünleri ile Kavram Öğretimi: Bir Karma Yöntem Çalışması

*Seval ÇİĞDEMİR**

Öz

Çocuk edebiyatı ürünleri ile kavram öğretiminin ilkökul üçüncü sınıf öğrencileri üzerindeki etkisinin incelenmesinin amaçlandığı bu çalışma, iç içe karma yöntem deseninde tasarlanmıştır. Karma desenin yapısına göre nicel ve nitel veriler bir arada kullanılmıştır. Araştırmanın nicel boyutunda araştırmacı tarafından geliştirilen kavram başarı testi, nitel boyutunda ise öğrencilerin öğretim planı ile ilgili görüşlerini tespit etmek amacıyla yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Ankara’da bir devlet okulunda öğrenim gören 78 üçüncü sınıf öğrencisi (deney grubu: 38, kontrol grubu: 40) oluşturmaktadır. Uygulanan program çerçevesinde kontrol grubunda kavram öğretimi için sadece düz anlatım tekniği, deney grubunda ise düz anlatımla birlikte belirlenen üç adet hikâye kitabı ile oluşturulmuş öğretim programı uygulanmıştır. Nicel bulgular için kavram başarı testi ön test- son test olarak kullanılmış ve testten alınan puanlarla ilgili aritmetik ortalama, standart sapma ve t- testi değerleri hesaplanmıştır. Nitel bulgular için ise görüşme formundan elde edilen veriler analiz edilerek kodlara ve temalara ulaşılmıştır. Her iki veri setinden elde edilen bulgular birleştirilmiş ve anlamlı bir bütün oluşturduğu, nitel bulguların nicel bulguları desteklediği ve genişlettiği tespit edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre çocuk edebiyatı ile kavram öğretimi sadece düz anlatımla yapılan kavram öğretimine göre öğrencilerin kavram bilgisi üzerinde anlamlı bir fark yaratmaktadır. Cinsiyet faktörünün her iki yöntemde de kavram öğretimi üzerinde etkisi olmadığı elde edilen diğer bir bulgudur. Ayrıca uygulanan planın öğrencilerde derse yönelik merak ve ilgi uyandırdığı ve çocuk kitaplarının diğer derslerde de kullanılmasına istekli oldukları görülmektedir. Sonuç olarak kavram öğretiminde çocuk edebiyatı ürünlerinin kullanılmasının hem ilkökul düzeyinde soyut nitelikteki kavramların somutlaştırılması ve hayatın içine katılması açısından hem de çocukların kitaplarla tekdüze olmayan bir ilişki kurabilmesi açısından oldukça faydalı olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk edebiyatı, kavram öğretimi, karma yöntem

Teaching Concepts with Literature Products for Children: A Mixed Method Study

Abstract

This study, which aimed to examine the effects of using literature for children to teach concepts to third-grade primary school students, was developed with a mixed method design. In accordance with the structure of mixed method research, quantitative and qualitative data were used together. The quantitative dimension of the research used a Concept Achievement Test developed by the research, while in the qualitative dimension a structured interview form was used to determine the views of the students about the program. The study group of the research consisted of 78 third-grade students (experimental group: 38; control group: 40) attending a public school in Ankara. Within the framework of the program, only the basic lecture method was used for teaching concepts in the control group, while a curriculum created using three story books together with lectures was applied to the experimental group. The Concept Achievement Test was used as pretest-posttest for quantitative findings, and arithmetic mean, standard deviation and t-test values were calculated from the scores obtained from the test. For the qualitative findings, the data obtained from the interview form were analyzed and codes and

* Dr, Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara, sevalcgdmr@gmail.com, ORCID: orcid.org/0000-0002-5024-8579

themes were developed. The findings obtained from both data sets were combined and it was determined that they formed a meaningful whole, and that the qualitative findings supported and expanded the quantitative findings. According to the results of the research, teaching concepts with literature for children makes a significant difference to students' knowledge of concepts compared to teaching using only direct explanations. Another finding is that the gender factor has no effect on concept teaching in both methods. In addition, the program aroused the students' curiosity and interest in the lesson and they expressed their willingness to use children's books in other lessons. As a result, it has been determined that the use of literature for children products in concept teaching is very beneficial both in terms of embodying abstract concepts at primary school level and integrating them into life, and in terms of establishing a non-uniform relationship with books.

Keywords: Literature for children, concept teaching, mixed method

Giriş

Çocuk edebiyatı, erken çocukluk ve ergenlik döneminde bireyin hayal, duygu ve düşüncelerini kapsayan sözlü ve yazılı bütün eserlerin oluşturduğu edebiyat türüdür (Oğuzkan, 2001; Sever, 2003). Günümüzde çocuk edebiyatının kapsamı ve alanı ile ilgili çizgiler geçmişe oranla daha da belirginleşmiş ve kabul görmeye başlamıştır. Estetik oluşturma, hayal gücünü ve yaratıcılığı geliştirme gibi birçok işlevinin yanı sıra çocuk edebiyatının aynı zamanda bir öğrenme yöntemi olarak kullanılması da söz konusudur. Çocuk edebiyatına dayalı bir öğrenmenin kapsamı Zarillo'ya (1989) göre, öğretim yöntem ve teknikleri, hikâye kitapları, bilgi verici metinler, kısa öyküler, oyunlar ve şiirlerden oluşmaktadır. Bunların arasından özellikle hikâyeler, yetişkinler için önemli olmasının yanında çocukları için de vazgeçilmez bir olgudur. Hikâye kavramı ile küçük yaşlarda tanışan çocukların hem kendilerinin hikâye üretme süreci hem de üretilmiş hikâyelerden yararlanma durumu oldukça yüksektir (Aytaş, 2006). Hikâyelerden yararlanma söz konusu olduğunda özellikle ilkökul dönemi ele almak elzemdir.

İlkokul çağında çocuklar dünya ile başa çıkma konusunda yetişkinlere göre daha tecrübesiz olduklarından çevreyi algılayabilmek için kavramlara ihtiyaç duymaktadırlar. Bu kavramların doğru edinimi hayatı anlamlandırma ve akademik başarı sağlama gibi pek çok alanda bireye ileriki yaşamında katkı sağlamaktadır. Ayrıca doğru kavram edinimi ile kişinin olayları ve durumları doğru olarak algılaması gerçekleşmektedir (Mulhan, 2007). Kavramları bir ölçüt olarak alan çocuk, yeni karşılaştığı bir durumda bildiği kavramdan yola çıkarak genellemeler yapma imkânı bulmaktadır (Alkan, 2005). Senemoğlu' na (2004) göre kavram; birbirine benzeyen varlık, olay ve düşünceleri sınıflayarak kategorileştirmedir. Dolayısı ile kavramlar gerçek hayatta var olmayan, zihinsel çabalar sonucu oluşturulmuş, soyut düşüncelerdir ve yaşadığımız dünyada sadece kavramları temsil eden örnekler mevcuttur (Çaycı, Demir ve Başaran, 2007; Çepni, Ayas, Johnson ve Turgut, 2007). Örneğin "madde" kavramını öğrenen çocuk bu kavramdaki kritik özellikleri "ağırlık ve hacim" sahibi olması şeklinde kodlar. Bundan sonraki süreçte karşılaştığı yeni kavramı bu özellikleri temel alarak karşılaştırır ve madde olup olmadığına karar verir. Böylece ölçüt olarak ilk öğrendiği "madde" kavramını kullanmış olur. Buna benzer kavram öğrenme ve genelleme süreci birey dünyaya geldiği andan itibaren başlar ancak bunun planlı bir hale gelmesi okullarda gerçekleşmektedir (Ülgen, 2001).

Okullarda kavram öğretimine yönelik olarak iki farklı görüş bulunmaktadır. Geleneksel öğretim yöntemi olarak kullanılan sunuş yoluyla öğretim sürecinde tümdengelimsel bir yaklaşım benimsenmektedir. Kavram öğreten kişinin aktif olduğu bu yöntemde kavramlar ile ilgili tanımlar verilir ardından örneklemeler yapılarak süreç sonlandırılır ve öğrenci pasif alıcı durumundadır. Tümevarımsal yaklaşımda ise kavramların buluş yoluyla öğrenilmesi söz konusudur ve öğretmenin rehberliğinde öğrenci ön bilgilerinden hareketle kavrama ulaşmaktadır. Özellikle ilkökul döneminde öğrencilerin bilişsel düzeyleri göz önünde bulundurulduğunda kavramların buluş yoluyla öğretimi daha etkili olmaktadır (Erden ve Akman, 1998). Çünkü bu yaş grubunda sunuş ve düz anlatım yoluyla işlenen derslerde dikkat çok çabuk dağılabilir ve öğrencilerin güdülenmeleri düşebilir (Sevindik, 2010). Ayrıca Aksoy (2008), bu iki yöntemin birbirinin tersi olmadığını bu nedenle ikisini birlikte kullanmanın etkin bir öğrenme sağlayacağını ifade etmektedir. Kavram öğretimi ile ilgili öne sürülen başlıca model ve stratejiler şu şekildedir:

- *Gagne Modeli*: Kavramları “somut” ve “tanımlanan” kavram olarak ikiye ayırmıştır. Somut kavramların fiziksel özellikler ile anlatılabileceğini ancak “tanımlanan” kavramların yalnızca sözel açıklamalar ile ifade edilebileceğini bu nedenle gösterilerek kavratılamayacağını ifade etmektedir (Karataş Coşkun, 2011).
- *Merril’in Kavram Kazanımı Stratejisi*: Bu stratejide öncelikle kavramın tanımı yapılır, daha sonra kavrama örnek oluşturan ve oluşturmeyen durumlar anlatılarak pekiştirme yapılır. Son aşamada ise öğrenmenin düzeyini ölçmek amacıyla değerlendirme yapılır (Esener, 2021).
- *Klausmeir’in Kavram Oluşturma Modeli*: Kavramları; somut, tanıma, sınıflama ve formal olmak üzere basitten karmaşığa doğru dört düzeye ayırmıştır. Somut aşama, kavramlar ilgili sadece fiziksel özellikleri algılama; tanıma aşaması, kavramı hatırlayabilme, sınıflama aşaması, kavramı özelliklerine göre gruplayabilme, formal aşama ise diğer kavramlardan ayırt edici özelliklerini belirleyebilme olarak ifade edilmektedir (Karataş Coşkun, 2011).
- *Martorella’nın Kavram Analizi Stratejisi*: Martorella (1986), kavram öğretimi için kavramların analiz edilmesi gerektiğini düşünmektedir. Bu amaçla kavramın en bilinen adının belirlenmesi, kavramın basit bir tanımının verilmesi, kavramın ayırt edici özelliklerinin belirlenmesi, kavramın ayırt edici olmayan özelliklerinin belirlenmesi şeklindeki aşamalardan oluşan stratejiyi geliştirmiştir.
- *Hilde-Taba Kavram Öğretimi Stratejisi*: Sayma, gruplama ve isim verme olmak üzere üç aşamadan oluşmaktadır. Öncelikle öğretmen tarafından fark oluşturacak kavramlar üzerinde durulur, daha sonra bu kavramlarla ilgili ortak özellikler belirlenir ve son olarak bir kategori oluşturularak isimlendirilir (Esener, 2021).

Alanyazın incelendiğinde kavram öğretiminde hem sunuş hem buluş yolu ile öğretim stratejilerinin yer aldığı görülmektedir. Bu durum, kavram öğretimi ile ilgili tek bir yol, yöntem veya strateji değil içeriğe ve öğrenci yapısına uygun olarak farklı yöntemlerin birleştirilebileceği veya uygun olanın seçilebileceğini ortaya koymaktadır. Nitekim mevcut çalışmada iki temel stratejinin birleşimi üzerinde durulmuş ve sunuş stratejisi ile başlayan ve buluş stratejisi ile devam eden bir plan oluşturulmuştur. Ülkemizdeki bazı çalışmalar incelendiğinde farklı araçlar kullanılarak kavram öğretiminin gerçekleştirildiği örneklerle rastlanmaktadır. Kavram haritası, kavram karikatürleri ve drama ile kavram öğretimi bunlara örnek gösterilebilir (Altunkara, 2013; Öz, 2019; Tokcan ve Alkan, 2013). Ancak bunlar katılımcıların uygulamalar ile ilgili görüşlerini dikkate almayan nicel araştırmalardır. Buradan çıkan sonuç nicel sonuçların tek başına öğrencilerin kavram öğrenmeleri ile ilgili deneyimlerini betimlemek ve anlatmak için yeterli olmadığıdır.

İlkokul döneminde Hayat Bilgisi dersi sonraki yıllarda karşılaşılan Fen Bilimleri ve Sosyal Bilgiler derslerinin temelini oluşturduğu için bu derse ait kavramların edinilmesi oldukça önemlidir. Bunun yanı sıra Hayat Bilgisi dersi birey, toplum ve doğayı temel alarak oluşturulduğu için kapsamı geniştir ve bu durum beraberinde zengin bir kavram listesi getirmektedir. Doğanay (2004), Hayat bilgisi dersinde kavramların öğrenilmesinin akademik başarı, kolay iletişim, problem çözme, akıl yürütme gibi alanlarda olumlu etkileri olduğunu söylemektedir. Hayat bilgisi dersinin düşünsel temelleri ise Platon’a kadar dayanmaktadır ve Platon, öğretim yapılırken öğrencinin eşyayı görmesi ve kullanması gerektiğini söylemiştir (Guttek, 2006). Benzer şekilde Aristo, doğru bilgiye ulaşmak için gerçek hayattan ve somut imgelerden işe başlanması gerektiğini savunmuştur (Aristoteles, 2005). Günümüzde bu anlayışla çocuğun gerçek yaşamla bağ kurması sağlandığında hem kendisini hem de içinde bulunduğu toplumu daha iyi tanıma fırsatı bulacağı savunulmaktadır (Güleryüz, 2013). Gerçek yaşamla bağ kurma ve somutlaştırma söz konusu olduğunda hikayeler, önemli bir enstrüman olarak karşımıza çıkmaktadır. Mevcut araştırmada buradan yola çıkılarak Bilgin Adalı tarafından kaleme alınan “Zaman Bisikleti” kitap dizisiyle kavram öğretiminin gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir.

Bilgin Adalı, öyküleştirme sürecinde geçmiş ve günümüz arasındaki bağlantıyı çocukların anlayacakları bir dille sunmakta ve birçok olgu ve kavramı tek bir öykü içerisinde ahenkli bir şekilde bütünleştirmektedir. İlk kitapta; icat ettiği zaman bisikleti ile günümüzden yüz bin yıl öncesine giden bir baba ve kızlarının Karain mağarasında yaşayan Anin ve Çuka ile karşılaşmaları ve günümüzde

kullandığımız birçok icadın ortaya çıkışı kurgulanmıştır. İkinci kitapta ise bu kez Çuka ve Anin yüz bin yıl öncesinden gelerek günümüz teknolojisine ve yaşam şartlarına uyum sağlamaya çalışmaktadır. Üçüncü kitapta ise kaza sonucu taş devrinde mahsur kalan ailenin hayatta kalma mücadelesi ve doğa ile uyum çabası üzerinde durulmuştur. Böylece zamanlar arasında karşılaştırma yapma ve günümüzdeki pek çok kavramın ortaya çıkış süreci ile ilgili ipuçları sunulmaktadır. Hem üçüncü sınıf öğrencilerinin okuma düzeyine uygunluğu hem de içeriğinin hayat bilgisi ders programındaki kavramların çoğunu kapsaması sebebiyle uygulanan ders planında bu çocuk edebiyatı dizisinin kullanılmasına karar verilmiştir.

Alanyazın incelendiğinde kavram öğretimi sürecini ihtiyaç ve imkânlar doğrultusunda planlamak ve düzenlemenin mümkün olduğu gözlemlenmektedir. Çok farklı yöntem, teknik ve stratejiler bu süreçte etkin olarak kullanılmaktadır. Ancak özellikle edebi ürünlerin kullanımına yönelik çalışmaya rastlanmamıştır. Okuma alışkanlığının kazanılmasında kritik dönem işlevi gören ilkökul döneminde hikâye kitaplarının sadece okunulup bir kenara atılacak bir malzeme olmasından ziyade gerektiğinde bir ders araç-gereci, bir bulmaca, bir oyun aracı olarak da yapılandırılabilmesinin görülmesi ve öğrencilerin bakış açılarının geliştirilmesi açısından oldukça önemlidir. Ayrıca ilkökul öğrencisi için soyut nitelik taşıyan birçok kavramın bir çocuk edebiyatı ürünü içerisinde bağlamıyla birlikte ele alındığında kalıcılık açısından nasıl bir etki bırakacağının tespiti açısından çalışmanın bulguları önem arz etmektedir.

Bu karma yöntem çalışması çocuk edebiyatı ürünleri kullanılarak gerçekleştirilen kavram öğretiminin ilkökul üçüncü sınıf öğrencileri için etkililiğini belirlemeyi amaçlamaktadır. Mevcut çalışmada iç içe karma yöntem deseni kullanılmıştır. Bu desen nicel bir çalışma içerisine destekleyici nitel bir çalışma eklenmesi ile gerçekleşir. Ankara’da bir devlet okulunda üçüncü sınıfa devam eden öğrenciler için çocuk edebiyatı ürünleri aracılığı ile gerçekleştirilen kavram öğretiminin kavram bilgisi üzerindeki etkisini test etmek için nicel veriler kullanılmıştır. Öğrencilerin doldurduğu kavram kayıt çizelgelerinin analizi ve görüşme formları ile de çalışmanın nitel verileri elde edilmiştir. Hem nitel hem nicel verileri toplama nedeni, problemin daha iyi kavranması için iki veri türünden ayrı bilgiler elde ederek sonuçları karşılaştırmaktır. Bu kapsamda çalışmada şu soruların cevabı aranmaktadır:

1. Çocuk edebiyatı ürünleri ile kavram öğretiminin öğrencilerin kavram bilgisi üzerindeki etkisi nedir?
2. Çocuk edebiyatı ürünleri ile kavram öğretimine yönelik öğrencilerin görüşleri nelerdir?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırma iç içe karma desen modelinde tasarlanmıştır. İç içe desenler geleneksel nitel ve nicel araştırma bulgularının bir araya getirildiği bir karma yöntem yaklaşımıdır (Greene, 2007). İç içe desen, tek veri setinin yeterli olmadığı ve farklı soruları tam olarak cevaplayamadığı ya da araştırmacının elindeki verileri daha zengin bir biçimde ortaya koymayı amaçladığı durumlarda kullanılmaktadır. Bu desenin en yaygın kullanılan şekli mevcut araştırmada da olduğu gibi araştırmacının nitel verileri deneysel bir desen içine gömmesi şeklindedir. İç içe karma desene göre çalışmanın adımları şöyle planlanır.

1. Genel deneyin tasarlanması ve nitel verilerin hesaba katılma konusunda karar verilmesi,
2. Deneysel deseni güçlendirmek için nitel verilerin toplanması ve analizi,
3. Nicel verilerin deney grubu içerisinde toplanması,
4. Nitel sonuçların nicel sonuçları nasıl güçlendirdiğinin açıklanması (Creswell, Plano Clark, Gutmann ve Hanson, 2003).

Örnekleme

Bu araştırmaya 2022–2023 öğretim yılında Ankara’da bir devlet okulunda ilkökul 3. sınıfa devam eden öğrenciler katılmıştır. Araştırmanın yapıldığı okulda 8 adet 3. sınıf şubesi bulunmaktadır. Bu 8 şube arasından akademik başarı düzeyi ve cinsiyet dağılımı açısından benzerlik gösteren iki şubeden birisi deney, birisi ise kontrol grubu olarak yansız biçimde atanmıştır. Akademik başarının değerlendirilmesinde e-okul karne notları ortalamalarına başvurulmuştur. Araştırmada kolay

ulaşılabilir örneklem tekniğinden faydalanılmıştır. Bu örnekleme tekniğinde amaç, uygun ve gönüllü olan katılımcıları araştırmaya dâhil etmektir (Creswell, 2005).

Araştırmanın örneklemine giren öğrencilerin demografik özellikleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1.

Örneklemdaki Öğrencilerin Deney ve Kontrol Grubu ile Cinsiyete Göre Dağılımı

	Cinsiyet	F	%
Kontrol grubu	Kız	17	42.5
	Erkek	23	57.5
	Toplam	40	100
Deney grubu	Kız	21	55.26
	Erkek	17	44.73
	Toplam	38	100

Tablo 1 incelendiğinde araştırmanın örneklemine giren öğrencilerin grup sayısı ve cinsiyet farkı açısından birbirine yakın olduğu görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Nicel verilerin toplanmasında araştırmacı tarafından geliştirilen kavram başarı testi kullanılmıştır. Başarı testleri, belli bir programa dayalı öğretim sonunda öğrencilerin bilgi, kavram ve anlayış yönünden gösterdikleri akademik gelişimi belirlemek amacı ile hazırlanan ve kullanılan testlerdir (Yıldırım, 1999). Araştırmanın nitel verileri için ise yarı yapılandırılmış görüşme formundan faydalanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formları çoğunlukla açık uçlu sorulara dayanmaktadır ve önceden hazırlanmış sorularla gerçekleştirildiği için araştırmacıya sistematik ve karşılaştırılabilir bilgiler sunmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2004).

Kavram Başarı Testi

Araştırmada çocuk edebiyatının kavram öğretimi üzerindeki etkisinin sınanması amaçlandığı için bu doğrultuda öncelikle 2021-2022 eğitim-öğretim yılında 3. Sınıf Hayat Bilgisi programında yer alan kavramlar listelenmiştir (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018). Bu kavramlardan hangilerinin Zaman Bisikleti kitap dizisi içerisinde yer aldığını tespit etmek amacıyla içerik analizi yapılmıştır. Elde edilen listeler karşılaştırılmış ve aşağıdaki tablo elde edilmiştir. Tablo 2’de yer alan kavramlardan italik olarak belirtilenler doğrudan veya dolaylı olarak söz konusu kitapların içerisinde değinilmiş Hayat Bilgisi Programında yer alan kavramlardır.

Tablo 2.

Üçüncü Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Programında Yer Alan Kavramlar

Okul heyecanım	Benim eşsiz yuvam	Dün, Bugün, Yarın
• Sevgi	• Barınma	• Cumhuriyet
• Barış	• Bitki	• Teknolojik ürün
• Doğruluk	• Hayvan	• Bilgisayar
• İhtiyaç	• Sanat	• İletişim teknolojisi
• İstek	• Yön	• Yerleşim birimi
• Görüş	• Kuzey	• Müze
• Yanlı davranış	• Güney	• Kültürel değer
• Kroki	• Beden imgesi	• Karşılıklı bağımlılık
• Tarih	• Hizmet	• Karşılıklı etkileşim
• İyimserlik	• Sözsüz iletişim	• Cansız varlık
• Tutumluluk	• Önyargı	• Zaman
• Kaza	• Adalet	• Doğa
• Toplumsal paylaşım	• Madde	• Su döngüsü

• <i>Hak</i>	• Reklâm	• Grafik
• Öğrenme tekniği	• İmkân	• Meteoroloji
• Yönerge	• Mizah	• Tahmin
• Bilgi teknolojisi	• Grup	• Ay
• İşaret	• Toplum	• Süreklilik
• Levha	• Deprem	
• Duyarlılık	• Yangın	
• Dürüstlük	• Harita	
• Yeterlilik	• Küre	
	• Gezegen	

Tablo 2 incelendiğinde Hayat Bilgisi programında yer alan kavramların büyük çoğunluğunun araştırma için belirlenen çocuk kitapları dizisi içerisinde yer aldığı görülmektedir. Araştırmacı tarafından bu kavramlardan 21 tanesi seçilmiş ve bu kavramlar üzerine çalışılmaya karar verilmiştir. Toplam 3 kitaptan oluşan diziden her bir kitap için öğretimi yapılan kavramlar Tablo 3'te listelenmiştir.

Tablo 3.

Araştırmaya Dâhil Edilen Kavramlar

Zaman Bisikleti	Geçmişten Gelen Konuklar	Zamanda Kaza
1. Tarih	1. Yerleşim birimi	1. Sevgi
2. Süreklilik	2. Kültürel değer	2. Barış
3. Toplum	3. Karşılıklı etkileşim	3. Doğa
4. Toplumsal paylaşım	4. Cumhuriyet	4. Mizah
5. İmkân	5. Teknolojik ürün	5. Doğruluk
6. Barınma	6. Bilgi teknolojileri	6. Adalet
7. Hayvan	7. Zaman	7. Sözsüz iletişim

Bu kavramlar arasından kitaplarda özellikle vurgulanan 21 adet kavram seçilmiştir. Kapsam geçerliliğinin sağlanabilmesi için önce belirtke tablosu oluşturulmuş, sonra testte yer alan her bir sorunun içerik ve nitelik olarak amaca yönelik kazanımları ölçmede yeterli olup olmadığını belirlemek için iki alan uzmanından ve iki sınıf öğretmeninden görüş alınmıştır. Ön işlemlerden sonra boşluk doldurmalı ve eşleştirmeli 34 maddeden oluşan bir başarı testi elde edilmiştir. Güvenirlik çalışmaları kapsamında hazırlanan başarı testi 3. sınıfa devam eden 63 öğrenciye uygulanmıştır. Analizler sonucunda ayırt etme gücü .20'nin altında olan 2 madde ve güclüğü çok zor olarak nitelenen bir madde testten çıkarılarak 31 maddelik nihai başarı testi elde edilmiştir. Başarı testinin KR20 güvenirlik katsayısı .87 olarak tespit edilmiştir. Tablo 4'te her bir maddeye ait güclük ve ayırt edicilik değerleri gösterilmektedir.

Tablo 4.

Başarı Testi Maddelerini Güclük ve Ayırtıcılık Değerleri

Madde No	Madde Güclük	Madde Ayırtıcılık
M1	.62	.22
M2	.89	.23
M3	.41	.36
M5	.51	.34
M6	.86	.23
M7	.75	.29
M8	.87	.34
M9	.70	.50
M10	.71	.51

M11	.83	.48
M12	.86	.51
M13	.65	.39
M14	.73	.23
M15	.62	.41
M16	.57	.31
M17	.35	.47
M18	.43	.37
M19	.57	.52
M20	.54	.43
M21	.32	.38
M22	.43	.58
M23	.52	.44
M24	.40	.46
M25	.37	.41
M26	.24	.42
M27	.54	.29
M28	.57	.51
M29	.37	.49
M30	.65	.45
M31	.60	.35

Tablo 4 incelendiğinde maddelerin güçlüklerinin .24 ile .89 arasında, ayırt ediciliklerinin ise .22 ile .58 arasında değiştiği görülmektedir. Başarı testine ait betimsel istatistikler Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5.
Betimsel İstatistikler

N	Ortalama	Medyan	Mod	S	Varyans	Min	Max
31	18.04	18,00	22,00	6.57	43.24	5	31

Tablo 5'e göre okuduğunu anlama ölçeğinde öğrencilerin ortalamalarının 18.04 ve standart sapma değerinin 6.57 olduğu tespit edilmiştir.

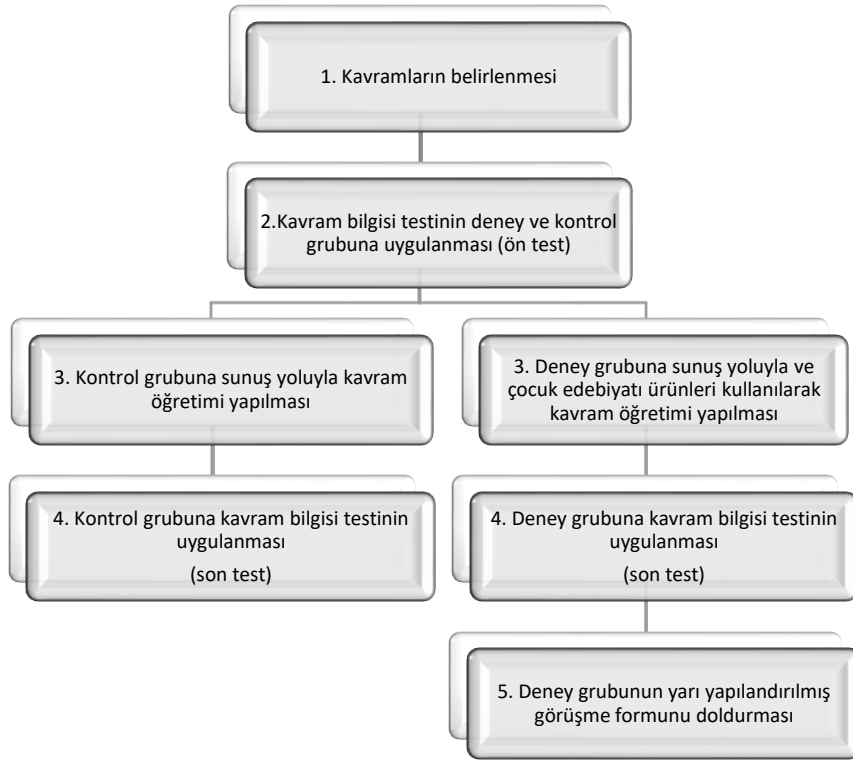
Bu sonuçlara göre testin ayırt edici ve uygun güçlükte bir yapıya sahip olduğu tespit edilmiştir.

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Araştırmanın nitel boyutunda araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Bu amaçla nicel verileri destekleyecek ve açıklayacak nitelikte ne tür sorular hazırlanabileceğine yönelik alan yazın taraması yapılmış ve bir taslak form oluşturulmuştur. Oluşturulan 4 soruluk taslak form için 2 alan uzmanı ve 2 sınıf öğretmeninden görüş alınmış ve bu doğrultuda gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Bir sorunun tam olarak amaca hizmet etmediğine karar verilerek üzerinde düzenlemeler yapılmıştır. Sonrasında 3 öğrenciden yapılandırılmış görüşme formunu doldurması istenerek anlaşılabilirlik ve açıklık açısından değerlendirilmiştir. Sonuç olarak elde edilen nihai form deneysel sürecin tamamlanmasının ardından deney grubu öğrencileri tarafından doldurulmuştur.

İşlem

İç içe karma yöntem deseninde nicel ve nitel veriler sıralı veya eş zamanlı olarak toplanabilir. Mevcut çalışmada sıralı bir yöntem izlenerek çalışma Şekil 1'de yer alan çalışma şeması doğrultusunda düzenlenmiştir.

Şekil 1. Veri Toplama Süreci

Şekil 1’de görüldüğü gibi çalışmaya nicel veriler toplanarak başlanmıştır. Bu amaçla ön test olarak araştırmacı tarafından geliştirilen kavram bilgisi testi kullanılmıştır. Kavram bilgisi testinin cevaplanması sınıf ortamında tüm öğrencilerle aynı anda gerçekleşmiş ve 40 dakika sürmüştür. Ardından sunuş yoluyla öğretim gerçekleştirilmiştir. Her iki grup için sınıf ortamında kavramın sunuş yoluyla öğretimi her bir kitap için iki ders saati toplamda ise ortalama 6 ders saati sürmüştür.

Her iki grup için de sunuş yöntemi ile kavram öğretimi gerçekleştirilmesinin sebebi kitaplar içerisinde kavramı ayırt edebilmeleri veya yorumlayabilmeleri için bir takım ön bilgilere sahip olmaları gerekliliğindendir. Alan yazın göstermektedir ki sunuş yöntemi de kavram öğretimi için etkili araçlardandır (Esener, 2021). Ancak ilkökul düzeyi için tek başına sunuş yoluyla yapılan öğretimin kalıcılık açısından yeterli olamayacağı bilindiğinden destekleyici bir eğitim planı ile ne tür bir etki oluşturacağı belirlenmek istenmiştir. Bu amaçla deney grubu ile 6 hafta süren faaliyetler gerçekleştirilmiştir. Çocuk edebiyatı ürünleri ile kavram öğretimi sürecinin tamamlanmasının ardından her iki gruba son test uygulanarak araştırmanın nicel boyutu tamamlanmıştır.

Araştırmanın nitel boyutunda ise elde edile verileri daha ayrıntılı hâle getirmek ve uygulamalar ile ilgili olarak öğrencilerin görüşlerini de tespit etmek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formundan yararlanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formları sınıf ortamında yazılı olarak cevaplandırılmış ve verilerin toplanması ortalama 20 dakika sürmüştür.

Çocuk Edebiyatı Ürünleri ile Kavram Öğretimi Aşamaları

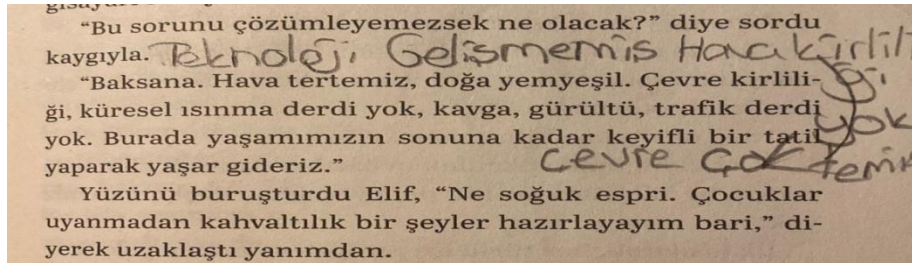
Hazırlık

- Hayat Bilgisi dersi yapısal olarak çocukların günlük hayatlarına yakın kavramlardan oluştuğu için süreçte Hayat Bilgisi dersi kapsamında yer alan kavramlara yer verilmiş ve programda yer alan kavramlar listelenmiştir.
- Kavramların bir bölümünü barındırabilecek özelliklere sahip çocuk edebiyatı ürünü tespit edilmiştir. Bu aşamada Bilgin Adalı tarafından kaleme alınan ve üç kitaptan oluşan çocuk

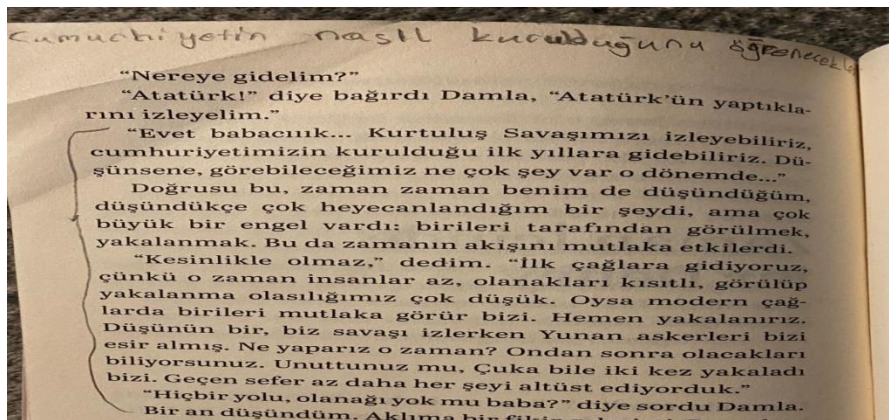
kitabı dizisi kullanılmıştır. Listelenen kavramlardan kitap içinde çalışılabilecek olanlar tespit edilmiş ve her bir kitap için kavramlar gruplandırılmıştır.

Uygulama

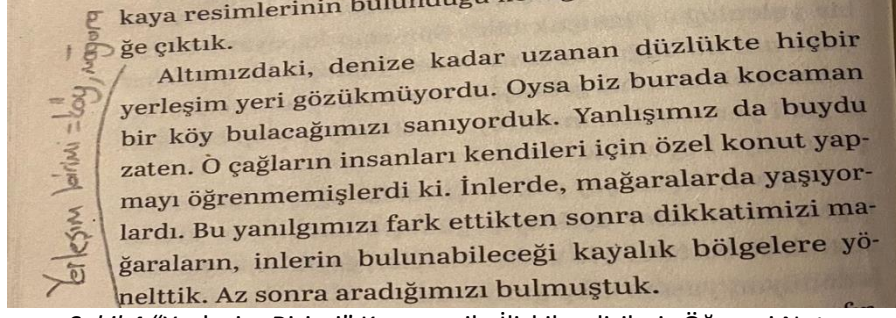
- Kontrol ve deney grubuna birinci kitaptan tespit edilen kavramlar düz anlatım yöntemiyle anlatılmıştır. Önce kavramların tanımı yapılmış sonrasında ise örneklerle zenginleştirilmiştir. İlk kitapta değinilen 7 adet kavramın öğretimi ortalama 2 ders saati sürmüştür.
- Kavram öğretimi tamamlandıktan sonra deney grubu öğrencilerine serinin ilk kitabı olan “Zaman Bisikleti” ni okumaları için bir hafta süre verilmiştir.
- Okumaları tamamlandıktan sonra sınıfta öğrencilerle kitap hakkında konuşulmuştur. Karakter, yer, olay, zaman gibi hikâye elementleri hikâye haritası yöntemiyle tespit edilmiştir.
- Hikâye çözümlemesi tamamlandıktan sonra kitabı tekrar okumaları ancak bu kez okurken daha önceden öğrendikleri 7 kavramın ilişkili olduğu veya doğrudan geçtiği yerleri tespit etmeleri istenmiştir. Nasıl yapılacağına ilişkin örnek uygulama bir kavram üzerinde sınıfta gösterilmiştir. Araştırmacı tarafından hazırlanan formda kavramın geçtiği sayfaları ilişkilendirdikleri bölümü not etmeleri istenmiştir.
- Verilen sürenin sonunda deney grubu öğrencileri gerekli notlarını hazırlayarak derse gelmiş ve birlikte kavramlar hakkında konuşulmuştur. Öğrencilerin tespitleri okutulmuş, benzer tespitler ve farklı tespitler belirlenmiştir. Öğrenciler tarafından ilişkilendirilememiş bir bölüm varsa öğretmen eşliğinde okunup gerekli kavramsal bağları kurmaları beklenmiştir.
- Aynı süreç 2. ve 3. kitaplar için de tekrar edilmiştir. (4 hafta)
- Öğrencilerin kitap üzerinde tuttukları notlara örnekler aşağıda yer almaktadır.

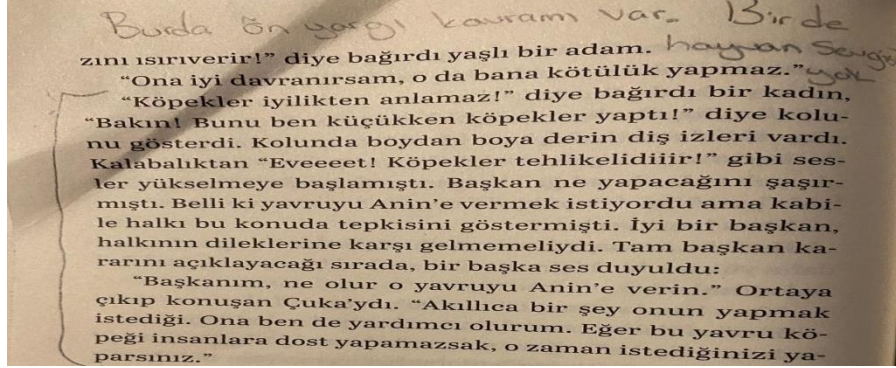
Şekil 2. “Teknoloji” ve “Çevre” Kavramlarına Yönelik Öğrenci Notları

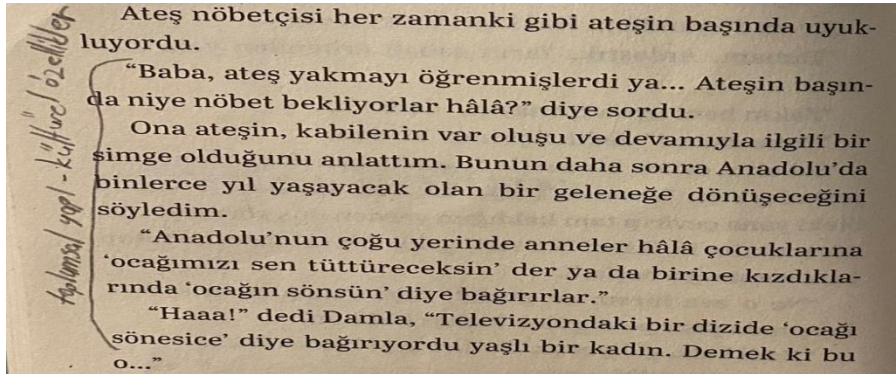
Şekil 3. “Cumhuriyet” ve “Millî Mücadele” Kavramları ile İlişkilendirilmiş Öğrenci Notları

Şekil 4. "Yerleşim Birimi" Kavramı ile İlişkilendirilmiş Öğrenci Notu

Şekil 5. "Ön Yargı", "Hayvan" ve "Sevgi" Kavramları ile İlişkilendirilmiş Öğrenci Notu

Şekil 6. "Toplumsal Yapı" ve "Kültürel Özellik" Kavramları ile İlişkilendirilmiş Öğrenci Notu

Öğrencilerin notları incelendiğinde çoğunlukla doğrudan kavramın yer aldığı bölümü işaretledikleri görülürken zaman zaman da kavramın zihinlerinde çağrıştırdığı bölümler üzerinde durdukları tespit edilmiştir.

Değerlendirme

- Kitaplar ve kavramlar tamamlandıktan sonra değerlendirme aşamasında hem kontrol hem de deney grubuna 6 haftalık süreçte öğrenilen tüm kavramların yer aldığı başarı testi tekrar uygulanmıştır.
- Ayrıca öğrencilerin kitaplar üzerinde yer alan notları ve tespitleri de incelenmiştir.

Araştırma ve Yayın Etiği

Bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Etik Kurul İzni

Kurul adı = T.C. Harran Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu

Karar tarihi= 21.10.2022

Belge sayı numarası= 2022/170

Bulgular

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Başarı testi ile elde edilen nicel verilerin çözümlemesinde SPSS paket programı kullanılmış ve testten alınan puanlarla ilgili aritmetik ortalama, standart sapma ve t- testi değerleri hesaplanmıştır. İstatistiksel çözümlemeler için anlamlılık düzeyi 0.05 olarak belirlenmiştir. Nitel veriler için ise içerik analizi yapılmış ve kodlar oluşturulmuştur. Böylece ulaşılan nitel bulguların nicel bulguları desteklemesi ve genişletmesi sağlanmıştır.

Nicel Bulgular

Çocuk edebiyatı aracılığı ile kavram öğretiminin öğrencilerin başarı puanları üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla kontrol ve deney grubuna yönelik olarak ön test ve son test bağımsız gruplar için t-testi analizi yapılmıştır. Grupların ön test puanlarına ilişkin sonuçlar Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6.

Deney ve Kontrol Grubunun Ön Test Başarı Puanlarına İlişkin T-Testi Sonuçları

Grup	N	X	S	sd	T	P
Kontrol grubu	40	14.77	4.96	74.10	1.17	.24
Deney grubu	38	13.57	4.01			

Deney ve kontrol grubu öğrencilerine ön test olarak uygulanan başarı testi sonucunda gruplar arası anlamlı bir farklılık olmadığı ve grupların homojen bir yapı gösterdiği tespit edilmiştir [$t(74.10) = 1.17$ $p > .05$].

Kontrol ve deney grubu öğrencilerinin son test başarı puanlarına ilişkin t testi sonuçları Tablo 7'de yer almaktadır.

Tablo 7.

Deney ve Kontrol Gruplarının Son Test Başarı Puanlarına İlişkin T-Testi Sonuçları

Grup	N	X	S	sd	T	P
Kontrol grubu	40	20.75	5.1	68.46	-2.39	01
Deney grubu	38	23.13	3.47			

Çocuk edebiyatı ile kavram öğretimi yapılan öğrencilerin son test başarı puanlarının kontrol grubu öğrencilerine göre anlamlı şekilde farklılaştığı ve bu farkın deney grubu öğrencileri lehine olduğu tespit edilmiş ve araştırmanın birinci denencesi doğrulanmıştır [$t(68.46) = -2.39$ $p < .05$].

Çocuk edebiyatı ile kavram öğretiminin grupların başarı puanlarını cinsiyete göre farklılık durumunu incelemek için bağımsız gruplar için t-testi analizi yapılmıştır. Grupların puanlarına ilişkin sonuçlar Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8.

Cinsiyete Göre Ön Test- Son Test Başarı Puanlarına İlişkin T-Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	X	S	Sd	T	P
Ön test	Kız	40	13.87	4.31	74.17	-.62	.53
	Erkek	38	14.52	4.79			
Son test	Kız	40	22.37	4.53	75.54	.95	.94
	Erkek	38	21.42	4.60			

Araştırma kapsamında öğrencilerin ön test başarı puanları [$t(74.17) = -.62$ $p > .05$] ve son test başarı puanlarının cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir [$t(75.54) = .95$ $p > .05$].

Hem sunuş yöntemi kullanılarak hem de çocuk edebiyatı ürünleri ile planlanarak gerçekleştirilen etkinliklerin kavram öğretimi açısından kız ve erkek öğrenciler arasında farklılık oluşturmadığı görülmüştür.

Nitel Bulgular

Çocuk edebiyatı ile kavram öğretim sürecini öğrencilerin gözüyle incelemek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Nicel veriler 38 öğrenciden oluşan deney grubundan toplanmıştır.

Görüşme formunun ilk sorusunda öğrencilerden çocuk edebiyatı ile kavram öğretimi süreci hakkındaki görüşlerini yazmaları istenmiştir. Öğrencilerin verdiği cevaplar sonucunda oluşturulan kodlar Tablo 9’da yer almaktadır.

Tablo 9.

Birinci Sorudan Elde Edilen Kodlar

Kodlar	f	Öğrenciler
Eğlenceli	27	Ö1,Ö3,Ö4,Ö6,Ö7,Ö8,Ö10,Ö11,Ö13,Ö14,Ö16,Ö17,Ö18,Ö19,Ö20,Ö22,Ö23,Ö24,Ö26,Ö28,Ö29,Ö31,Ö32,Ö35,Ö36,Ö37,Ö38
Maceralı	15	Ö1,Ö2,Ö5,Ö9,Ö11,Ö14,Ö15,Ö19,Ö20,Ö21,Ö24,Ö25,Ö31,Ö32,Ö36
Farklı	11	Ö9,Ö15,Ö21,Ö22,Ö25,Ö27,Ö28,Ö34,Ö35,Ö36,Ö38
Yorucu	4	Ö12,Ö26,Ö30,Ö33

Tablo 9’a göre öğrenciler tarafından en fazla tekrar edilen kodun “eğlence” olduğu görülmüştür. Çocuk edebiyatı ile kavram öğretimi sürecinin maceralı ve farklı olduğunu düşünen öğrenciler de mevcuttur. Deney grubundaki 4 öğrencinin ise kavram öğretimi sürecini yorucu olarak betimlediği görülmüştür. Birinci soruya yönelik öğrenci ifadelerine örnekler aşağıda yer almaktadır.

“Çok eğlendim. Keşke benim de bir zaman bisikletim olsa, Çuka ve Anın gibi tarihte gezsem. Her şeyi görüp öğrenirdim. Bir sürü macera yaşadım.” (Ö11).

“Her zamanki derslerimizden farklıydı. Hayat bilgisi dersinde hikâye kitabı inceledik.” (Ö36)

“Kitabı bir haftada bitirmek beni yordu ama kitabın üzerine yazı yazmak ve sınıfta okumak eğlenceliydi” (Ö26).

Görüşme formunda yer alan 2. soruda öğrencilere “Çocuk edebiyatı ürünleri, Hayat Bilgisi dersinde olduğu gibi diğer derslerde de kullanılsa ne düşünürsün?” diye sorulmuştur. Öğrencilerin cevaplarına göre oluşturulan kodlar Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10.

İkinci Sorudan Elde Edilen Kodlar

Kodlar	f	Öğrenciler
Uygun olur	20	Ö3,Ö4,Ö6,Ö7,Ö8,Ö10,Ö12,Ö13,Ö16,Ö17,Ö18,Ö22,Ö23,Ö26,Ö28,Ö29,Ö34,Ö35,Ö37,Ö38
Kararsızlık	11	Ö1,Ö2,Ö5,Ö11,Ö14,Ö19,Ö20,Ö24,Ö31,Ö32,Ö36
Uyum sağlamaz	5	Ö9,Ö15,Ö21,Ö25,Ö27
İstemezdim	2	Ö5,Ö9

Tablo 10’a göre çocuk edebiyatının farklı derslerde kullanılmasına yönelik görüşleri sorulduğunda öğrencilerin büyük çoğunluğu bu durumdan mutlu olacağını ifade etmiştir ($f=20$). Öğrencilerden bir bölümü de böyle bir şeyin nasıl olacağı konusunda sorular sorarak meraklarını belirtmiş ve kararsız kalmışlardır ($f=11$). Bununla birlikte az da olsa çocuk edebiyatının bazı dersler (matematik, fen bilimleri) için uygun olmayacağını düşünen öğrenciler de mevcuttur ($f=5$). 2 öğrenci

ise bu yöntemi diğer derslerde kullanmak istemediklerini ifade etmiştir. İkinci soruya yönelik olarak öğrenci ifadeleri aşağıda yer almaktadır.

“Çok mutlu olurdum. Çünkü ben böyle daha iyi anladım” (Ö3).

“Mesela matematik dersinde nasıl olur? Sayılarla ilgili kitap mı okuyacağız?” (Ö14).

“Bence diğer dersler için uygun değil, mesela Beden Eğitimi dersinde kitap okunmaz” (Ö27).

Öğrenci cevapları incelendiğinde, gerçekleştirilen öğretim sürecinin diğer derslere aktarılması konusunda genellikle istekli oldukları görülmüştür.

Görüşme formunda yer alan 3. soruda öğrencilere “Çocuk edebiyatı ile kavram öğretimi yapılırken en etkilendiğin aşama hangisiydi? Neden?” diye sorulmuştur. Öğrencilerin cevaplarına göre oluşturulan kodlar Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11.

Üçüncü Sorudan Elde Edilen Kodlar

Kodlar	f	Öğrenciler
Kitaplara not almak	15	Ö1,Ö3,Ö4,Ö6,Ö8,Ö11,Ö12,Ö16,Ö18,Ö20,Ö21,Ö23,Ö28,Ö32,Ö37
Sınıfta konuşmak	14	Ö2,Ö5,Ö7,Ö13,Ö17,Ö22,Ö25,Ö29,Ö30,Ö33,Ö34,Ö35,Ö36
Kitabı okumak	6	Ö10, Ö15,Ö19,Ö24,Ö26,Ö31
Kavramları açıklamak	3	Ö9,Ö14,Ö27

Tablo 11’e göre çocuk edebiyatı ile kavram öğretimi programının öğrenciler için en etkileyici bölümünün kitaplar üzerinde not almak olduğu tespit edilmiştir (f=15). Bunu açıklarken de daha önce izinverilmeyen bir şeyin ilk kez yapmalarına izin verilmesi ile bağdaştırmışlardır. Ayrıca öğretim sürecinde örnek olarak gösterilen Atatürk’ün kitaplar üzerine not almasına benzer bir etkinlik yapmalarından etkilendiklerini ifade etmişlerdir. Öğrencilerden bir bölümü de okudukları kitabı ve aldıkları notları sınıfta sunmak ve bunlar hakkında konuşmaktan çok zevk aldıklarını belirtmişlerdir (f=14). Daha düşük oranda öğrenci de kitabı okuma ve kavramları açıklama sürecinin kendileri üzerinde etkili olduğunu ifade etmiştir. Üçüncü soruya yönelik olarak öğrenci ifadeleri aşağıda yer almaktadır.

“En çok kitaplarda öğretmenimizin verdiği sözcükleri aramayı ve bulunca yazı yazmayı sevdim.” (Ö32)

“Atatürk gibi bizim de kitapların üzerine yazdığımız bölümü sevdim” (Ö29).

“Kitaplar çok eğlenceliydi en çok onları okumayı sevdim” (Ö10).

“Öğretmenimizin sözcükleri anlatmasını sevdim” (Ö14).

Burada dikkat çeken bir diğer bulguya göre, öğrenciler kitabı bir araç olarak görme fikrinden uzaktırlar. Ebeveynler ve ailelerin etkisiyle kitabı bir oyuncak, bir ders aracı veya çok amaçlı bir materyal olarak görmedikleri ve tekdüze bir bakış açısına sahip oldukları tespit edilmiştir. Dolayısı ile kitap üzerine yazı yazmak ve kitabı bir derste kullanmak düşüncesi bu öğretim sürecinde öğrencileri cezbetmiştir.

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada, çocuk edebiyatı ile kavram öğretiminin, akademik ve duyuşsal açıdan bütüncül olarak öğrenciler üzerindeki etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla nitel ve nicel verilerin birlikte kullanıldığı karma bir desen belirlenmiştir. Böylece gerçekleştirilen uygulamaların akademik etkililiğinin yanı sıra öğrenciler üzerinde tutum, ilgi, motivasyon gibi içsel süreçler açısından nasıl bir etki ortaya koyduğu da tespit edilmiştir. Elde edilen nicel ve nitel bulgular bütüncül olarak incelendiğinde programın hem kavram bilgisini anlamlı düzeyde arttırdığı hem de öğrencilerin programa yönelik olumlu bakış açısı geliştirmesine katkı sağladığı tespit edilmiştir.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgulara göre çocuk edebiyatı ürünleri ile kavram öğretimi yapılan öğrencilerin başarı puanları yalnızca sunuş yoluyla yapılan öğretime göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. Bu bulgu kavram öğretiminde çocuk edebiyatı ürünlerinin kullanılabileceğini göstermektedir. Benzer şekilde Doğan (2016), fen öğretiminde hikâyelendirme

tekniki ile kavram öğretimine yönelik gerçekleştirdiği deneysel çalışma sonucunda deney grubu lehine anlamlı bir farklılık tespit etmiştir. Kurt (2018), ise altıncı sınıf Türkçe dersi kavram öğretiminde animasyon ve hikâye kullanımının başarıya etkisini incelediği çalışma sonucunda hikâye kullanımının deney grubu öğrencilerini olumlu etkilediğini tespit etmiştir.

İlgili alanyazında kavram öğretimine yönelik çok çeşitli yöntem ve kaynaklar yer almaktadır. Memişoğlu ve Tarhan (2016), sosyal bilgiler dersinde öğretmenlerin kullandıkları yöntem ve teknikleri inceledikleri çalışmada ilk sırada kavram haritası kullanma yönteminin geldiğini sonrasında ise günlük hayatla ilişkilendirme ve örneklendirme gibi yöntemlerin tercih edildiğini tespit etmişlerdir. Çocuk edebiyatı ile kavram öğretimi yapı olarak bunlar arasında günlük hayatla ilişkilendirme ve örneklendirme benzerlik göstermektedir. Kavram öğretimi ile ilgili araştırmalar incelendiğinde özellikle kavram haritası yönteminin araştırmacılar tarafından sıkça incelendiği ve etkisinin ispatlandığı görülmektedir (Akyol, 2014; Çolak, 2010; Malatyalı ve Yılmaz, 2010). Kavramlarla ilgili karikatürlerin kullanıldığı ve benzer şekilde olumlu etki gösterdiğine yönelik bulgular bulunmaktadır (Altunkara, 2013; Tokcan ve Alkan, 2013). Son yıllarda alternatif yöntemlerle ilgili çalışmaların arttığı da görülmektedir. Yaratıcı dramının kavram öğretimi üzerindeki etkisini inceleyen Öz (2019), deney ve kontrol grupları arasında anlamlı bir farkın ortaya çıktığını ve bu farkın deney grubu lehine olduğunu tespit etmiştir.

Araştırmanın bir diğer bulgusunda çocuk edebiyatı ürünleri ile kavram öğretiminin cinsiyete göre anlamlı bir fark oluşturmadığı belirlenmiştir. Benzer şekilde Yılmaz (2007), ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin ondalık sayılar ile ilgili kavram yanlışlarını incelediği çalışmada cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık tespit etmemiştir. Oyun destekli öğretimin 5. sınıf temel geometrik kavramlar ve çizimler konusunun öğretiminde öğrenci başarısına etkisini inceleyen Arslan (2006) da mevcut araştırmayı destekleyecek nitelikte cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık tespit etmemiştir. Çalışmanın bu bulgusu ile çelişen araştırmalar da literatürde yer almaktadır. Gümüş (2016), altıncı sınıf sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin coğrafi kavramları anlama düzeyleri ve kavram yanlışlarını belirlemek amacıyla gerçekleştirdiği çalışmada öğrencilerin aldıkları puanların cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterdiğini ve erkek öğrencilerin toplam puan ortalamalarının kız öğrencilerin puan ortalamalarından daha düşük olduğunu tespit etmiştir. Başka bir araştırmada ise öğrencilerin sinir sistemi kavramları ile ilgili başarıları cinsiyet farkı açısından incelendiğinde, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha başarılı olduğu saptanmıştır (Bora, Çakıroğlu ve Tekkaya, 2006). Cinsiyet açısından farklılık oluşmaması uygulamaların genellenebilirliğini artırması açısından istenir bir durum oluşturmaktadır.

Alanyazın incelendiğinde son yıllarda kavram öğretimine yönelik farklı yöntem ve teknikleri içeren çalışmalar olduğu görülmüştür. Ancak özellikle ilköğretim düzeyinde ve soyut olarak nitelendirilen kavramların somut algı düzeyine indirgenmesinde alternatif yöntemlere daha çok ağırlık verilmelidir. Mevcut bulgular da göstermektedir ki sevilen bir edebi metnin içinde öğrenci daha önce duyduğu kavramla karşılaştığında algıda seçiciliği artmakta ve daha önce ezber düzeyinde öğrendiği kavramı bağlam içerisinde düşünerek zihinde yapılandırmakta ve doğru kategoriler içine kalıcı olarak yerleştirebilmektedir.

Çocuk edebiyatı ürünleri kullanılarak gerçekleştirilen kavram öğretiminin, öğrencilerin kavram bilgisi üzerindeki etkisinin yanı sıra hayat bilgisi dersine yönelik tutumlarına da katkı sunduğu tespit edilmiştir. Öğrenciler, uygulamaları eğlenceli ve merak uyandırıcı olarak betimlemiştir. Ayrıca çocuk kitaplarının farklı dersler içerisinde bir materyal olarak kullanılması fikrine de çoğunlukla destek verdikleri görülmüştür. Öğrencilerin “kitapla oynamak” “kitapla öğrenmek” veya “kitapla eğlenmek” fikrinden uzak oldukları bu nedenle uygulanan yöntemi bir yenilik ve farklılık olarak gördüğü tespit edilmiştir. İlkokul öğrencileri tarafından kitap okumanın bir görev ve sorumluluk olarak algılandığı ve bu durumun ortaya çıkmasında aile ve öğretmen faktörünün etkili olduğu literatür tarafından da desteklenmektedir. Lonigan ve Whitehurst (1989) tarafından yapılan araştırmada çocukların okuma alışkanlıklarına dışarıdan yapılan müdahalelerde en büyük etkiyi evde okuma etkinliğinin yarattığı tespit edilmiştir. Benzer şekilde Çiğdemir ve Akyol (2020), velilerin özelliklerinin çocukların okuma kültürü oluşturmada etkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca Çiğdemir (2021), öğrencilerin

okuduğunu anlama becerisi üzerinde aile ve öğretmen gibi çevresel faktörlerin önemli bir yordayıcı olduğunu tespit etmiştir.

Öğrencilerin okumaya ve kitaplara yönelik tekdüze bakış açılarını değiştirebilmek amacıyla çocuk kitaplarını, öğretimin ve hayatın içine katmaya yönelik çalışmalara daha çok ağırlık verilmelidir.

Bundan sonraki çalışmalarda çocuk kitapları ile özellikle ilköğretim düzeyinde sosyal bilgiler, fen bilimleri ve matematik derslerindeki kavram öğretiminin etkisinin incelenmesi önerilmektedir. Böylece geleceğin ihtiyaçlarını karşılayabilecek nitelikte öğrencilerin disiplinler arası ve bütüncül bir yaklaşımla yetiştirilmesine katkı sunulacaktır.

Araştırma ve Yayın Etiği

Bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbirisi gerçekleştirilmemiştir.

Etik Kurul İzni

Kurul adı = T.C. Harran Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu

Karar tarihi = 21.10.2022

Belge sayı numarası = 2022/170

Yazarların katkı Oranı

Tek yazarlı makaledir.

Çıkar Çatışması

Çıkar çatışması teşkil edebilecek durumlar ve ilişkiler yoktur.

Kaynaklar

- Akyol Gök, Ö. (2014). *6. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde, ülkemizin kaynakları ünitesinde kavram haritası tekniğinin başarı, tutum ve kalıcılığa etkisinin belirlenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Altunkara, S. (2013). *Ekoloji konusunda geliştirilen kavram karikatürlerinin kavramsal anlamaya etkisinin araştırılması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Alkan, G. (2005). *Sosyal bilgiler öğretiminde kavram karikatürlerinin öğrenci başarısına etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Niğde Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.
- Aristoteles. (2005). *İkinci çözümler* (Ali Houshiary, Çev.). Ankara: Yapı Kredi Yayınları.
- Arslan, N. (2006). *Oyun destekli öğretimin 5. sınıf temel geometrik kavramlar ve çizimler konusunun öğretiminde öğrencilerin başarısına etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Aytaş, G. (2006). Edebî türlerden yararlanma. *Milli Eğitim Dergisi*, 34(169), 0-0.
- Bora, N.D., Çakıroğlu, J. Ve Tekkaya, C. (2006). Sinir sistemi konusunun kavram çarkı ile öğretimi. *Eğitim ve Bilim*, 31(141), 32-39.
- Büyükoztürk, Ş. (2001). *Deneyisel desenler*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Çaycı B., Demir M. K., Başaran M. ve Demir, M. (2007) Sosyal bilgiler dersinde işbirliğine dayalı öğrenme ile kavram öğretimi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(2), 619- 630. Erişim adresi:
- Çepni, S., Ayas, A., Johnson, D. ve Turgut, F. (2007). *Fizik öğretimi*. Ankara: YÖK.
- Çiğdemir, S. ve Akyol, H. (2020). Okuma kültürü oluşturmada aile yeterliliği ölçeği geliştirme ve uygulama çalışması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(3), 1874-1912.
- Çiğdemir, S. (2021). *İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama düzeyini etkileyen bireysel ve çevresel faktörlerin incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Çolak, R. (2010). *Kavram haritalarının Sosyal Bilgiler eğitimi çerçevesinde tarihsel kavramların öğretiminde kullanılması: kavram haritası ile yapılan öğretim ile tutum, başarı ve kalıcılık arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Creswell, J. W. (2005). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research*. New Jersey: Pearson Press.
- Creswell, J.C., Plano Clark, V. L., Gutmann, M. ve Hanson, W. (2003). Advanced mixed methods research designs. A. Tashakkor ve C. Teddlie (Ed.), *Handbook of mixed methods in social and behavioral research* içinde (pp. 135-164). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Doğan, L. (2016). *Fen eğitiminde hikâyelendirme tekniği ile kavram öğretiminde bir aksiyon örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Erzincan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzincan.
- Doğanay, H. (2004). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Erden, M. ve Akman, Y. (1998). *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Esener, P. (2021). *Hayat bilgisi dersinde kavram öğretiminin etkinliklerle desteklenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.
- Gutek, G. L. (2006). *Eğitimde felsefi ve ideolojik yaklaşımlar* (N. Kale, Çev.). Ankara: Ütopya Yayıncılık.
- Greene, J.C. (2007). *Mixed methods in social inquiry*. San Fransisco: Josey – Bass.
- Güleryüz, H. (2013). *Hayat bilgisi programları ve öğretimi*. Ankara: Edge Akademi.
- Gümüş, N. ve Avcı, G. (2016). Altıncı sınıflarda sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin coğrafi kavramları anlama düzeyleri ve kavram yanlışlarının belirlenmesi. *International Journal of Social Science*. 47(1), 191-206. DOI: 10.9761/JASSS3493
- Karataş Coşkun, M. (2011) *Kavram öğretimi*. Adana: Karahan Kitabevi.
- Kurt, E. (2018). *Altıncı sınıf Türkçe dersi kavram öğretiminde animasyon ve hikâye kullanımının başarıya etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Trabzon.
- Lonigan, C. ve Whitehurst, G. (1989). Relative efficacy of parent and teacher involvement in a shared reading intervention for preschool children from low-income backgrounds. *Early Childhood Research Quarterly*, 13(2), 263-290.
- Malatyalı, E. ve Yılmaz, K. (2010). Yapılandırmacı öğrenme sürecinde kavramlar ve önemi: Kavramların pedagojik açıdan incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 14(3), 320-332.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2018). Hayat Bilgisi dersi öğretim programı (İlkokul 1, 2 ve 3. sınıflar).
- Memişoğlu, H. ve Tarhan, E. (2016). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretimine ilişkin görüşleri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5, 6-20.
- Martorella, P.H. (1986). Teaching concepts. M.C. James (Ed.), *Classroom teaching skills*. USA: Healthy and Company.
- Mulhan, M. (2007). *İlköğretim 7.sınıf vatandaşlık ve insan hakları eğitimi dersi kavramlarının öğrenilmesinde sosyal, ekonomik ve kültürel faktörler ile eğitim öğretim uygulamalarının etkileri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Oğuzkan, A. (2001). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Öz, N. (2019). *Sosyal bilgilerde yaratıcı dramanın kavram öğretimine etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.
- Richter, K. ve Riemann, S. (2000). *Kinder – literatur – “neue” medien*. Baltmannsweiler: Schneider.
- Senemoğlu, N. (2004). *Gelişim öğrenme ve öğretim: Kuramdan uygulamaya*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve edebiyat*. Ankara: Kök Yayıncılık
- Sevindik, T. (2010). *Özel öğretim yöntemleri ders notları*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayını.
- Tokcan, H. ve Alkan, G. (2013). Sosyal bilgiler öğretiminde kavram karikatürlerinin öğrenci başarısına etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 1-19.
- Ülgen, G. (2001). *Kavram geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Yıldırım, C. (1999). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2004). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, Z. (2007). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin ondalık sayılar konusundaki kavram yanlışları (Uşak ili örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Zarillo, J. (1989). Teachers' interpretations of literature-based reading. *The Reading Teacher*, 43(1),22-28.

Extended Abstract

Introduction

Literature for children is a form of literature consisting of oral and written works that are often about or include the thoughts and feelings of individuals in early childhood and adolescence (Oğuzkan, 2001; Sever, 2003). In addition to functions such as creating aesthetically pleasing narratives and helping to develop the reader's imagination and creativity, literature for children can also be used as a learning method. When it comes to benefiting from the stories, the primary school period has a special importance. Since primary school children are more inexperienced in dealing with the world than adults, they first need to learn concepts in order to understand the world. The correct acquisition of these concepts contributes to the individual in many ways, such as helping them make sense of life and achieve academic success. In addition, by acquiring the right concepts, an individual's perception of events and situations will be more correct (Mulhan, 2007). The aim of this mixed method research is to determine the effectiveness of literature for children in teaching concepts to third grade primary school students. The "Time Cycle" story series written by Bilgin Adali was used for this purpose. The study employed the nested mixed method design. This is achieved by adding a supporting qualitative study to a quantitative study. Quantitative data were used to test the effect of using literature for children in teaching concepts on the knowledge of concepts to third-grade students in a public school in Ankara. The qualitative data of the research were obtained by analyzing the Concept Achievement Test and interview forms applied to the students. The reason for collecting both qualitative and quantitative data is to understand the problem in more detail by comparing the results of the two types of data obtained. In this context, the study sought answers to the following questions:

1. What is the effect of using children's literature for teaching concepts on the students' concept knowledge?
2. What are the students' views about using children's literature for teaching concepts?

Method

The research was designed using the nested mixed method model. Nested designs are a mixed method approach in which traditional qualitative and quantitative research findings are brought together (Greene, 2007). Students attending the third grade of primary education in a public school in Ankara in the 2022-2023 academic year participated in this research. Two different methods were used to collect the research data. The Concept Achievement Test developed by the researcher was used to collect the quantitative data, while for the qualitative part of the research, a semi-structured interview form prepared by the researcher was used.

Result and Discussion

This study aimed to examine the effects of using literature for children to teach concepts on students in a holistic academic and affective program. For this purpose, a mixed method design was employed in which qualitative and quantitative data were used together. Thus, in addition to the academic effectiveness of the program implemented, the effect it had on students in terms of internal processes such as attitude, interest and motivation was also determined. When the quantitative and qualitative findings were examined holistically, it was determined that the program

both significantly increased the students' concept knowledge and that they had a positive perspective towards the program.

According to the findings obtained within the scope of the research, the achievement scores of the students who were taught concepts with literature for children differed significantly from those taught according to the basic lecture method. This finding shows that literature for children can be used as an alternative method in concept teaching. Similarly, Doğan (2016) found a significant difference in favor of the experimental group as a result of his experimental study on teaching science concepts using the storytelling technique. Furthermore Kurt (2018) found that the use of stories positively affected the students in the experimental group as a result of a study in which he examined the effect of the use of animation and stories on the success of teaching concepts in the sixth-grade Turkish lesson.

In another of the study's findings, it was determined that there was no significant difference in terms of gender when using literature for children for teaching concepts. Similarly, Yılmaz (2007) did not find a significant difference in terms of gender in his study, in which he examined the misconceptions of second-grade primary school students about decimal numbers. Arslan (2006), who examined the effect of game-assisted teaching on student success in teaching fifth-grade basic geometric concepts and drawings, did not detect a significant gender difference that would support the current research. There are also studies in the literature that contradict this finding of the study.

It has been determined that using literature for children to teach concepts had an effect on the students' attitudes towards the Life Studies course in addition to the effect on concept knowledge. The students described the program applied as fun and intriguing. In addition, they mostly supported the idea of using children's books as materials in different lessons. It was determined that the students did not relate to the ideas of "playing with the book", "learning with the book" or "having fun with the book", and that therefore the applied method was seen as being innovative and different. The literature also supports the view that reading books is perceived as a duty and responsibility by primary school students and that both their families and teachers have an effect on the emergence of this situation. In the study conducted by Lonigan and Whitehurst (1989), it was determined that the activity of reading at home had the greatest impact among external interventions in children's reading habits. Similarly, Çiğdemir and Akyol (2020) concluded that the characteristics of their parents are effective in creating a reading culture for children. In addition, Çiğdemir (2021) determined that environmental factors such as family and teachers are important predictors of students' reading comprehension skills. In order to change the one-sided viewpoints of students towards reading and books, more emphasis should be placed on efforts to incorporate children's books into teaching and their lives.

It is recommended that future studies examine the effect of teaching concepts using literature for children at primary school level, especially in Social Studies, Science and Mathematics classes. This will contribute to the interdisciplinary and holistic education of students who are able to meet the challenges of the future.